

# Jaarrapportage 2008

WOT-04-001 Koepel (Communicatie, Kwaliteit en Management)

werkdocumenten



**WOT**  
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu



**WAGENINGENUR**

*For quality of life*



# **Jaarrapportage 2008**

WOT-04-001

Koepel (Communicatie, Kwaliteit en Management)

**Werkdocument 132**

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, februari 2009

*De reeks 'Werkdocumenten' bevat tussenresultaten van het onderzoek van de uitvoerende instellingen voor de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu). De reeks is een intern communicatiemedium en wordt niet buiten de context van de WOT Natuur & Milieu verspreid. De inhoud van dit document is vooral bedoeld als referentiemateriaal voor collega-onderzoekers die onderzoek uitvoeren in opdracht van de WOT Natuur & Milieu. Zodra eindresultaten zijn bereikt, worden deze ook buiten deze reeks gepubliceerd.*

**Dit werkdocument is gemaakt conform het Kwaliteitshandboek van de WOT Natuur & Milieu en is goedgekeurd door Paul Hinssen (deel)programmaleider WOT Natuur & Milieu.**

WOT-werkdocument 132 is het resultaat van een onderzoeksopdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Dit onderzoeksrapport draagt bij aan de kennis die verwerkt wordt in meer beleidsgerichte publicaties zoals Natuurbalans, Milieubalans en thematische verkenningen.

©2009 **Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu**

Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Tel: (0317) 48 54 71; Fax: (0317) 41 90 00; e-mail: [info.wnm@wur.nl](mailto:info.wnm@wur.nl)

---

De reeks WOT-werkdocumenten is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Dit werkdocument is verkrijgbaar bij het secretariaat. **Het document is ook te downloaden via [www.wotnatuurenmilieu.wur.nl](http://www.wotnatuurenmilieu.wur.nl).**

**Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu**, Postbus 47, 6700 AA Wageningen

Tel: (0317) 48 54 71; Fax: (0317) 41 90 00; e-mail: [info.wnm@wur.nl](mailto:info.wnm@wur.nl); Internet: [www.wotnatuurenmilieu.wur.nl](http://www.wotnatuurenmilieu.wur.nl)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

## Woord vooraf

Sinds 1 januari 2005 worden de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu uitgevoerd onder de voorwaarden die LNV en de stichting DLO eind 2004 zijn overeengekomen en die zijn vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomst WOT Natuur & Milieu. De jaarrapportage is toen ook opnieuw vormgegeven.

Per WOT-programma is een zelfstandig werkdocument samengesteld, dat bestaat uit drie delen: een samenvattende rapportage over het programma als geheel, een beschrijving van elk der afzonderlijke projecten en een Engelstalige beschrijving. De volgende werkdocumenten omvatten samen de jaarrapportage over 2008 van de WOT Natuur & Milieu:

Nr. 132: WOT-04-001 Koepel (Communicatie, Kwaliteit en Management)

Nr. 133: WOT-04-002 Onderbouwend Onderzoek

Nr. 134: WOT-04-003 Advisering Natuur & Milieu

Nr. 135: WOT-04-005 M-AVP

Nr. 136: WOT-04-006 Natuurplanbureaufunctie

Nr. 137: WOT-04-007 Milieuplanbureaufunctie

Dit werkdocument bevat de jaarresultaten van het WOT programma ***WOT-04-001 (Koepel (Communicatie, Kwaliteit en Management))***. De resultaten van deze projecten hebben hun weg gevonden in de diverse producten van het Planbureau voor de leefomgeving en in de werkdocumenten, rapporten en studies van de WOT Natuur & Milieu.

Daarnaast wordt in het Kennisbasis Thema Groene en Blauwe Ruimte (KB1) jaarlijks geïnvesteerd in kennisvernieuwing voor de WOT Natuur & Milieu. De rapportage hierover wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van de leiding van dit Kennisbasisthema.

Ter verantwoording van de besteding van de beschikbare middelen is voor elk project een beknopt verslag gemaakt. Deze verslagen zijn hier gebundeld. In elk verslag staan voor het desbetreffende project de administratieve gegevens en een beknopte inhoudelijke beschrijving van het doel en het behaalde resultaat.

**Paul Hinssen**



## **Inhoud**

<b>Woord vooraf</b>	<b>3</b>
<b>Thema-rapportage WOT-04-001</b>	<b>7</b>
<b>Project-rapportage WOT-04-001</b>	<b>13</b>





## **Thema-rapportage WOT-04-001**



## Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur & Milieu)

### Programma WOT-04-001: Koepel WOT Natuur & Milieu

1. Naam+nr. cluster, naam clusterleider:  
WOT-04,  
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu  
P.J.W. Hinssen
2. Naam+ nr. thema:  
WOT-04-001,  
Koepel WOT Natuur & Milieu,
3. Naam thema-coördinator (met Wageningen UR-onderdeel):  
P.J.W. Hinssen, Alterra
4. Contactperso(ou)nen LNV (met LNV-directie)/overige betrokkenen (met organisatiernaam):  
Jieles van Baalen (DN/DP),  
Adiel Jahangir (DK),
5. Deelnemende kennisinstellingen binnen en buiten Wageningen UR:  
Alterra  
LEI
6. Doelgroepen:  
Parlement, Kabinet, Beleidsdirecties van LNV, VROM, V&W, EZ
7. De beleidsopgave(n) van LNV waaraan de onderzoeksresultaten een bijdrage leveren:

Het ministerie van LNV en de Raad van Bestuur van Wageningen UR leggen de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M) vast in verschillende uitvoeringsovereenkomsten. De taken zijn onderverdeeld in programma's. Het programma WOT-04-001 vormt het zogenaamde 'Koepelprogramma'. Het koepelprogramma omvat het management van de unit WOT N&M, de kwaliteitszorg, de communicatie en het kennismanagement, zoals voortvloeit uit het WOT-statuut en de WOT-uitvoeringsovereenkomst. Deze taken zijn voor elk van de andere programma's van belang, en daarom moeilijk in de afzonderlijke programma's onder te brengen.

8. De kennisvragen die aan de beleidsopgave(n) gekoppeld zijn en die worden beantwoord met de uitkomsten van het onderzoek;

De unit WOT N&M is gericht op het vervullen van de kennisbehoefte die voortvloeit uit de wettelijke taken waar deze unit het onderzoek voor uitvoert. De wettelijke taken en kennisbehoefte zijn geformuleerd in de uitvoeringsovereenkomsten van de WOT Natuur & Milieu. Het Koepelprogramma vervult geen specifieke kennisbehoefte, maar faciliteert de overige programma's WOT N&M bij het vervullen van de kennisbehoefte.

Het WOT statuut stelt speciale eisen aan de kwaliteitszorg, het programmabeheer, de communicatie en de ondersteuning van projectleiders. Voor kwaliteitszorg is sinds eind 2003 een ISO-gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem operationeel voor de WOT unit. Dit systeem heeft in 2006 een hercertificering voor wederom drie jaar gekregen. Verbeteracties

worden vanuit dit kwaliteitsmanagementsysteem gestructureerd. Synchronisatie met het PBL kwaliteitshandboek zal ter hand worden genomen zodra de reorganisatie van het PBL is voltooid. Het secretariaat is operationeel. In 2008 zijn de acties uit het communicatieplan van 2006 verder geïmplementeerd. De wetenschappelijke borging van de bijdragen van dit programma vindt plaats in WOT-rapporten, werkdocumenten en studies. Daarnaast worden het ministerie van LNV en de overige doelgroepen op de hoogte gehouden door berichten in Kennis Online en de WOT nieuwsbrief 'WOT's new'.

9. De beoogde en daadwerkelijk in 2008 bereikte (tussen)resultaten;

<b>Project</b>	<b>Producten 2008</b>
Management WOT unit	Werkprogramma 2009, Voortgangsrapportage 2007, Onderhoud strategisch plan; voorstudie WOT-evaluatie
Communicatie WOT	Communicatieplan, WOT-nieuwsbrief, website, -studies, -rapporten en -werkdocumenten (alleen productie en logistiek, de inhoud komt uit projecten)
Kwaliteitszorg	Onderhoud van het WOT kwaliteitsmanagementsysteem, managementreview.
Kennismanagement	Onderhoud strategiekaart, vertaling strategisch plan WOT in operationeel plan m.b.t. kennismanagement en uitvoering daarvan.
Beheer WOT unit	Maandoverzichten (financieel) en 4-maandsoverzichten (inhoudelijke voortgang). Klanttevredenheidsmeting PBL 2007.
Secretariaat	Continue dienstverlening conform "WOT-secretariaatsmap"

<b>Project</b>	<b>Gerealiseerde activiteiten 2008</b>
Management WOT unit	Voortgangsrapportage 2007, Werkprogramma 2009, gekoppeld aan bijeenkomst Commissie van Toezicht, voorstudie WOT-evaluatie (WOT Interne Notitie)
Communicatie WOT	Nieuwsbrief (6x), Werkdocumenten (3), WOT-rapporten (2) WOT-studies (3 + 3 in voorbereiding), actuele internetsite en intranetsite, bijdragen aan KennisOnline (redactieteam), berichten in KOL-ews (31). Organisatie en facilitering van diverse bijeenkomsten.
Kwaliteitszorg	Interne audit (i.o.m. Alterra), interne audit (WOT, sept), management review (zomer 2008),
Kennismanagement	Actualisatie strategiekaart en operationeel plan kennismanagement (concept najaar)
Beheer WOT unit	Uitzetten projecten (1 <sup>e</sup> kw), Maandoverzichten (financieel) en 4-maandsoverzichten (inhoudelijke voortgang). Klanttevredenheidsmeting PBL 2007.
Secretariaat	Continue dienstverlening aan programmaleiders en projectleiders conform "WOT-secretariaatsmap"

10. De gerealiseerde kennisoverdracht richting doelgroep en de benutting van ontwikkelde kennis door de doelgroep.

De gerapporteerde resultaten vinden langs verschillende wegen hun bestemming bij doelgroepen. Intern zorgen werkdocumenten ervoor dat collega onderzoekers kunnen voortbouwen op verkregen resultaten. Extern worden beleidsdoelgroepen geïnformeerd via de

WOT producten, de wetenschappelijke wereld door de WOt-rapporten en de samenleving met WOt-studies. Uit regelmatige nabestellingen blijkt dat de ontwikkelde kennis in een behoefte voorziet. Uit het in 2006 gehouden naamsbekendheidonderzoek bleek dat ca 70% van alle respondenten (189) de WOT kent, en de producten ervan gebruikt.

11. De samenwerking tussen de bij het thema betrokken DLO-instituten en andere instellingen/organisaties;

In dit programma is samengewerkt met Alterra (90%) en LEI (10%) De samenwerking tussen Alterra en LEI verloopt in open sfeer. De werkzaamheden worden uitgevoerd door het WOT-programmabureau, dat bij Alterra is gevestigd, en waar een LEI medewerker is gedetacheerd.



## **Project-rapportage WOT-04-001**





***Overzicht projecten WOT-04-001***

<b>Projectnummer</b>	<b>Projecttitel</b>	<b>Pagina</b>
5233540-02 en LEI 21045	Communicatie WOT	17
5233560-02	Management WOT Unit	19
5233578-02	Secretariaat WOT Unit	21
5233589-02	Kwaliteitszorg	23
5233608-02	Kennismanagement	25
LEI 21044	Beheer WOT Unit	27



## Communicatie WOT

<b>Programma WOT-04-001</b>
<b>Resultaten 2008 per project</b>

Programmathema:	Kwaliteit, Communicatie en Management
Projecttitel:	Communicatie WOT
Projectnummer:	5233540-02 / LEI 21045
BAS-code	WOT-04-001-002
Projectleider:	Bram ten Cate / Dorien van der Zwaag
Uitvoerende instellingen:	Alterra / LEI
Doelgroep/probleemhebber:	LNV-Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr. J. van Baalen
Startdatum:	01-01-2008
Einddatum:	31-12-2008

### ***Kennisbehoefte doelgroep:***

De overheid heeft kennis nodig over natuur, landschap en milieu in de context van het bestuur, de economie en de samenleving. De WOT Natuur & Milieu verzorgt deze informatie voor met name LNV en het Planbureau voor de Leefomgeving. Dit project speelt daarin een cruciale rol. Dit project hangt nauw samen met de inhoudelijke projecten binnen de andere WOT-deelprogramma's, en met communicatie-projecten en -activiteiten van andere WOT-deelprogramma's.

### ***Doelstelling van het onderzoek:***

Het project Communicatie WOT Natuur & Milieu (onderdeel van het Koepelprogramma WOT) richt zich op de programma-overstijgende interne en externe communicatie van de WOT Natuur & Milieu.

### ***Aanpak en tijdpad:***

De uitvoering van dit project vindt plaats in samenhang met de inhoudelijke projecten binnen de andere WOT-deelprogramma's, en in samenhang met communicatie-projecten van andere WOT-deelprogramma's. Daarbij is een onderlinge afstemming noodzakelijk. Het gaat in dit project daarbij om alle deelprogrammaoverstijgende communicatieactiviteiten.

De volgende activiteiten vallen binnen dit projectplan:

#### **Algemeen**

- Het actualiseren en uitvoeren van het Communicatieplan WOT Natuur & Milieu 2006-2009 en het ontwikkelen van het Strategisch Beleidsplan Communicatie;
- Tussentijdse evaluatie van het communicatiebeleid 2005-2009 (in 2008);
- Het geïntegreerd inzetten van communicatiemiddelen voor de WOT Natuur & Milieu;
- Het actualiseren en uitvoeren van het interne communicatieplan van de WOT Natuur & Milieu.

#### **Publicaties**

- Het leveren van bijdragen aan het Redactieteam WOT Natuur & Milieu en het mede-formuleren van het publicatiebeleid van de WOT Natuur & Milieu;
- Het uitgeven, beheren en verspreiden van deelprogramma-overstijgende publicaties van de WOT Natuur & Milieu, zoals WOT-studies, WOT's new (nieuwsbrief) (incl. schrijven, redigeren), en overige uitgaven zoals het Jaarbericht, brochures, folders etc. van (onderdelen) van de WOT Natuur & Milieu.

**Internet en intranet**

- Het vullen en actueel houden van de website [www.wotnatuurenmilieu.wur.nl](http://www.wotnatuurenmilieu.wur.nl) ;
- Het vullen en actueel houden van de intranetsite van de WOT Natuur & Milieu;
- Het vullen en actueel houden van het gedeelte WOT Natuur & Milieu van de website 'Kennis Online';
- Het maken van berichten voor de E-news versie van Kennis Online.

**Redigeren en schrijven**

- Het entameren van het schrijven van wetenschappelijke en populair-wetenschappelijke publicaties door medewerkers van de WOT N&M (artikelen kunnen deels ook door een communicatiemedewerker worden geschreven);
- Het schrijven en uitbrengen van persberichten en advertorials (beide in nauw overleg met Communicatie WUR-centraal en van persberichten in nauw overleg met MNP);
- Het deelnemen als redacteur van het tijdschrift Kennis Online.

**Overig**

- Het mede-inhoud geven, organiseren en faciliteren van workshops en/of bijeenkomsten;
- Het verbeteren/vergemakkelijken van de communicatie en kennisdeling tussen de medewerkers van de WOT Natuur & Milieu; en tussen WOT-projectleiders.;
- Het beheren en uitbreiden van het bestand "Contactpersonen";
- Het actief onderhouden van het communicatienetwerk Natuur & Milieu via persoonlijke contacten (vooral wordt hier bedoeld: opdrachtgevers LNV, MNP, andere planbureaus).

***Beoogde en bereikte resultaten en producten:***

De belangrijkste resultaten zijn:

- Het project heeft in 2008 geresulteerd in een duidelijke, heldere communicatie van de WOT Natuur & Milieu voor opdrachtgevers en (toekomstige) medewerkers. Een belangrijk positief effect is de positionering van de WOT Natuur & Milieu binnen Wageningen UR en daarbuiten (o.a. via uitkomsten Evaluatie Nieuwsbrief WOT's new).
- Verschenen rapportages: Nieuwsbrief WOT's new (**6**), WOT-studies (**3**), WOT-rapporten (**2**), WOT-werkdocumenten (**3**), en Berichten in E-news van KennisOnline (**31**).
- Bijdragen (organisatie en facilitatie) aan de Kennismarkt PBL, Symposium Landbouw en natuur in Europese context, en diverse Workshops en lunchbijeenkomsten

***Doorwerking resultaten naar doelgroepen:***

Het project draagt bij aan een onderzoeksopdracht van LNV en het PBL. De resultaten dragen bij aan de kennis voor de ontwikkeling, uitvoering en ondersteuning van beleid en beheer. Deze kennis wordt onder meer gebruikt in de meer beleidsgerichte publicaties van het PBL, zoals de Natuurbalans, de Milieubalans en thematische verkenningen en quick scans.

## Management WOT unit

<b>Programma WOT-04-001</b>	
<b>Resultaten 2008 per project</b>	
Programmathema:	Kwaliteit, Communicatie en Management
Projecttitel:	Management WOT unit
Projectnummer:	5233560-02
BAS-code	WOT-04-001-001
Projectleider:	Paul Hinssen
Uitvoerende instellingen:	Alterra
Doelgroep/probleemhebber:	LNV-Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr. J. van Baalen
Startdatum:	01-01-2008
Einddatum:	31-12-2008
<b><i>Kennisbehoefte doelgroep:</i></b>	
<b><i>Doelstelling van het onderzoek:</i></b> - Sturing van de programma's (visie, strategie, meerjarenprogramma) - Planning en control (werkplan, voortgangsbewaking en evaluatie)	
<b><i>Aanpak en tijdpad:</i></b> Het programmamanagement bestaat uit 1. Sturing (MNP en WOT) 2. Planning en control (MNP en WOT)  Sturing bestaat uit: 1. Kennisnemen van informatie uit departementen (LNV, VROM, V&W) 2. Toepassing van wet- en regelgeving (WOT en ander juridisch kader) 3. Implementatie van overeenkomsten (zoals uitvoeringsovereenkomst WOT-PNM, DLO subsidievoorwaarden, WOT statuut en WOT implementatieplan) 4. Deelname (fysiek of als agendalid) aan sturingsoverleg (staf MNP, DLO-stuurgroep, ESG MT, Commissie van Toezicht WOT-PNM) 5. Kennisnemen van informatie uit andere planbureaus (CPB, SCP, RPB, CBS) 6. Strategisch plan en meerjarenprogramma  Planning en control bestaat uit: 1. Jaarplan en begroting (o.b.v. DK jaarplancyclus en MNP werkprogramma) 2. Voortgang en evaluatie 3. Kwaliteitssysteem	
<b><i>Beoogde en bereikte resultaten en producten:</i></b> <b>Gepubliceerd</b> Jaarrapportage 2007, WOT-04-001 – Koepel. WOT werkdocument 92. Jaarrapportage 2007, WOT-04-002 – Onderbouwend onderzoek. WOT werkdocument 93. Jaarrapportage 2007, WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu. WOT werkdocument 94. Jaarrapportage 2007, WOT-04-005 – M-AVP. WOT werkdocument 95. Jaarrapportage 2007, WOT-04-006 – Natuurplanbureauafunctie. WOT werkdocument 96.	

Jaarrapportage 2007, WOT-04-007 – Milieuplanbureaufunctie. WOT werkdocument 97.  
Annual reports for 2007; Programma WOT-04 - WOT werkdocument 106.  
Hinssen, P.J.W. Werkprogramma 2009, Unit WOT Natuur & Milieu, Onderdeel Planbureaufuncties  
Natuur & Milieu. WOT Interne notities 1.

**In voorbereiding**

Hinssen, P.J.W. De plattegrond van de WOT Natuur & Milieu. WOT Interne notities 2.  
Jaarbericht 2008 WOT N&M. Brochure.  
Beschrijving unit WOT Natuur & Milieu. Brochure.

**Niet gepubliceerd**

Managementreview 2008 voor het Kwaliteitsmanagementsysteem van de unit WOT Natuur & Milieu  
Interne audit WOT Natuur & Milieu; auditrapport en actierapport.  
Auditrapport 2008, ISO 9001-2000  
Strategisch plan WOT Natuur & Milieu 2008-2012  
Klanttevredenheidsmeting 2007 bij het MNP - notitie.  
De unit WOT Natuur & Milieu. Powerpoint presentatie

***Doorwerking resultaten naar doelgroepen:***

Een effectieve en efficiënte inzet van middelen en uitvoering van de programma's

## Secretariaat WOT N&M

<b>Programma WOT-04-001</b>
<b>Resultaten 2008 per project</b>

Programmathema:	Kwaliteit, Communicatie en Management
Projecttitel:	Secretariaat WOT N&M
Projectnummer:	5233578-02
BAS-code	WOT-04-001-007
Projectleider:	Jolanda Eimers
Uitvoerende instellingen:	Alterra
Doelgroep/probleemhebber:	LNV-Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr. J. van Baalen
Startdatum:	01-01-2008
Einddatum:	31-12-2008

<p><b><i>Kennisbehoefte doelgroep:</i></b> n.v.t.</p>
<p><b><i>Doelstelling van het onderzoek:</i></b> Het project 'Secretariaat' faciliteert de uitvoering van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur &amp; Milieu bij DLO.</p>
<p><b><i>Aanpak en tijdpad:</i></b> Het secretariaat WOT Natuur &amp; Milieu vervult de volgende taken:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Afspraken maken en agenda's bijhouden</li> <li>Archieffunctie</li> <li>Ondersteuning projectleiders</li> <li>Bereikbaarheid medewerkers verzorgen</li> <li>Verlof- en ziekte registratie</li> <li>Telefoon en mail beantwoorden</li> <li>Bestellingen t.b.v. de afdeling</li> <li>Adressenbestand bijhouden</li> <li>Correspondentie verzorgen</li> <li>WOT verklaringen opstellen en controleren</li> </ul>
<p><b><i>Beoogde en bereikte resultaten en producten:</i></b> Het project heeft een procesmatig karakter. De beoogde taken zijn uitgevoerd, daar waar het nodig was in het proces.</p>
<p><b><i>Doorwerking resultaten naar doelgroepen:</i></b> n.v.t.</p>





## Kwaliteitszorg

<b>Programma WOT-04-001</b>
<b>Resultaten 2008 per project</b>

Programmathema:	Kwaliteit, Communicatie en Management
Projecttitel:	Kwaliteitszorg
Projectnummer:	5233589-02
BAS-code	WOT-04-001-004
Projectleider:	Bram ten Cate
Uitvoerende instellingen:	Alterra
Doelgroep/probleemhebber:	LNV-Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr. J. van Baalen
Startdatum:	01-01-2008
Einddatum:	31-12-2008

***Kennisbehoefte doelgroep:***

n.v.t.

***Doelstelling van het onderzoek:***

Het WOT statuut vereist dat de unit WOT Natuur & Milieu beschikt over een ISO gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem. Dit project is bedoeld om dit systeem te beheren en toe te passen

***Aanpak en tijdpad:***

Conform de ISO 9001 eisen voor een kwaliteitsmanagementsysteem. Dit omvat onder andere een jaarlijkse audit en een management review.

***Beoogde en bereikte resultaten en producten:***

Behoud van het ISO-certificaat na hercertificering.  
Een goede uitkomst van de evaluatie van de WOT-unit in 2008.

***Doorwerking resultaten naar doelgroepen:***

WOT N&M heeft het jaarlijkse controleonderzoek uitgevoerd door TNO goed doorstaan, en behoudt zijn Systeemcertificaat ISO-9001.



## Kennismanagement 2008

<b>Programma WOT-04-001</b>	
<b>Resultaten 2008 per project</b>	
Programmathema:	Kwaliteit, Communicatie en Management
Projecttitel:	Kennismanagement 2008
Projectnummer:	5233608-02
BAS-code	WOT-04-001-005
Projectleider:	Harm Houweling
Uitvoerende instellingen:	Alterra
Doelgroep/probleemhebber:	LNv-Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr. J. van Baalen
Startdatum:	01-01-2008
Einddatum:	31-12-2008
<b><i>Kennisbehoefte doelgroep:</i></b> De unit WOT Natuur & Milieu moet een deskundige en betrouwbare partner zijn bij de uitvoering van wettelijke onderzoekstaken door Wageningen UR voor het ministerie van LNV op het beleidsterrein Natuur en Milieu. De WOT N&M streeft daarom naar efficiënte en effectieve kennisprocessen in de kennisketen die onderzoek en beleid verbindt, i.h.b. de schakel tussen Wageningen UR en Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)	
<b><i>Doelstelling van het onderzoek:</i></b> De WOT N&M wil de wijze waarop we met kennis omgaan verbeteren dan wel vernieuwen om zo de rol als deskundige en betrouwbare partner bij de uitvoering van wettelijke onderzoekstaken voor het ministerie van LNV op het beleidsterrein Natuur en Milieu te versterken.	
<b><i>Aanpak en tijdspad:</i></b> De aanpak bestaat uit drie stappen: 1) Vaststellen van de doelstelling van de WOT N&M m.b.t. kennismanagement, 2) Analyse van de huidige situatie, de gewenste situatie en een van gewenste veranderingen, 3) Uitvoering van prioritaire verbeteracties voor kennisprocessen	
<b><i>Beoogde en bereikte resultaten en producten:</i></b> WOT Natuur & Milieu (2007). Kennismarkt 3 april 2008. Van onderbouwend onderzoek Wageningen UR naar producten Milieu- en Natuurplanbureau. WOT-werkdocument 100, WOT N&M, Wageningen.	
<b><i>Doorwerking resultaten naar doelgroepen:</i></b> Het beschikbaar maken, verspreiden en toepassen van kennis voor PBL en LNV is de primaire taak van de WOT N&M. Het verbeteren van de processen die deze activiteiten ondersteunen zal de tevredenheid van de belanghebbenden verhogen.	



## Beheer WOT unit 2008

<b>Programma WOT-04-001</b>
<b>Resultaten 2008 per project</b>

Programmathema:	Kwaliteit, Communicatie en Management
Projecttitel:	Beheer WOT unit 2008
Projectnummer:	LEI 21044
BAS-code	WOT-04-001-006
Projectleider:	Dorien van der Zwaag
Uitvoerende instellingen:	LEI
Doelgroep/probleemhebber:	LNV-Natuur
Contactpersoon van de doelgroep:	Dr. J. van Baalen
Startdatum:	01-01-2008
Einddatum:	31-12-2008

### ***Kennisbehoefte doelgroep:***

n.v.t.

### ***Doelstelling van het onderzoek:***

Het project Beheer WOT unit N&M omvat de Planning en control van de unit, te weten:  
-Opstellen van jaarplan en begroting (o.b.v. LNV-DK jaarplancyclus en MNP werkprogramma)  
-Bewaking van de voortgang en evaluatie van de resultaten

### ***Aanpak en tijdpad:***

Het beheer van de WOT unit bestaat uit planning en control. Dit omvat:  
- jaarplan en begroting (o.b.v. DK jaarplancyclus en MNP werkprogramma)  
- voortgang en evaluatie  
In 2008 is voor de projectadministratie en de voortgangsrapportages gebruik gemaakt van het BAS (Budget Allocatie Systeem) en het EPF (Elektronisch Project Formuliersysteem).

### ***Beoogde en bereikte resultaten en producten:***

Planning & Control levert:

- Jaarplan en begroting
- Maandelijke realisatieoverzichten
- Viermaandelijke voortgangsrapportages

Klanttevredenheidsmeting 2007

### ***Doorwerking resultaten naar doelgroepen:***

Een effectieve en efficiënte inzet van middelen en uitvoering van de programma's van de WOT N&M.



# Wot-onderzoek

## Verschenen documenten in de reeks Werkdocumenten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu vanaf 2006

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, te Wageningen. T 0317 – 48 54 71; F 0317 – 41 90 00; E [info.wnm@wur.nl](mailto:info.wnm@wur.nl)

De werkdocumenten zijn ook te downloaden via de Wot-website [www.wotnatuurenmilieu.wur.nl](http://www.wotnatuurenmilieu.wur.nl)

### 2006

- 21** *Rienks, W.A., I. Terluin & P.H. Vereijken.* Towards sustainable agriculture and rural areas in Europe. An assessment of four EU regions
- 22** *Knegt, B. de, H.W.B. Bredenoord, J. Wiertz & M.E. Sanders.* Monitoringsgegevens voor het natuurbeheer anno 2005. Ecologische effectiviteit regelingen natuurbeheer: Achtergrondrapport 1
- 23** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-001 – Monitor- en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland
- 24** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek Natuurplanbureauafunctie
- 25** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-385 - Milieuplanbureauafunctie
- 26** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04-394 – Natuurplanbureauafunctie
- 27** *Jaarrapportage 2005.* WOT-04 - Kennisbasis
- 28** *Verboom, J., R. Pouwels, J. Wiertz & M. Vonk.* Strategisch Plan LARCH. Van strategische visie naar plan van aanpak
- 29** *Velthof, G.L. en J.J.M. van Grinsven (eds.)* Inzet van modellen voor evaluatie van de meststoffenwet. Advies van de CDM-werkgroep Harmonisatie modellen
- 30** *Hinssen, M.A.G., R. van Oostenbrugge & K.M. Sollart.* Draaiboek Natuurbalans. Herziene versie
- 31** *Swaay, C.A.M. van, V. Mensing & M.F. Wallis de Vries.* Hotspots dagvlinder biodiversiteit
- 32** *Goossen, C.M. & F. Langers.* Recreatie en groen in en om de stad. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 33** *Turnhout, Chr. Van, W.-B. Loos, R.P.B. Foppen & M.J.S.M. Reijnen.* Hotspots van biodiversiteit in Nederland op basis van broedvogelgegevens
- 34** *Didderen, K en P.F.M. Verdonschot.* Graadmeter Natuurwaarde aquatisch. Typen, indicatoren en monitoring van regionale wateren
- 35** *Wamelink, G.W.W., G.J Reinds, J.P. Mol-Dijkstra, J. Kros & H.J.J. Wieggers.* Verbeteringen voor de Natuurplanner
- 36** *Groeneveld, R.A. & R.A.M. Schrijver.* FIONA 1.0; Technical description
- 37** *Luesink, H.H., M.J.C. de Bode, P.W.G. Groot Koerkamp, H. Klinker, H.A.C. Verkerk & O.Oenema.* Protocol voor monitoring landelijke mestmarkt onder een stelsel van gebruiksnormen
- 38** *Bakker-Verdurmen, M.R.L., J.W. Eimers, M.A.G. Hinssen-Haanen, T.J. van der Zwaag-van Hoorn.* Handboek secretariaat WOT Natuur & Milieu
- 39** *Pleijte, M. & M.A.H.J. van Bavel.* Europees en gebiedsgericht beleid: natuur tussen hamer en aambeeld? Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen Europees en gebiedsgericht beleid
- 40** *Kramer, H., G.W. Hazeu & J. Clement.* Basiskaart Natuur 2004; vervaardiging van een landsdekkend basisbestand terrestrische natuur in Nederland
- 41** *Koomen, A.J.M., W. Nieuwenhuizen, J. Roos-Klein Lankhorst, D.J. Brus & P.F.G. Vereijken.* Monitoring landschap; gebruik van steekproeven en landsdekkende bestanden
- 42** *Selnes, T.A., M.A.H.J. van Bavel & T. van Rheenen.* Governance of biodiversity
- 43** *Vries, S. de. (2007)* Veranderende landschappen en hun beleving
- 44** *Broekmeijer, M.E.A. & F.H. Kistenkas.* Bouwen en natuur: Europese natuurwaarden op het ruimtelijk ordeningsspoor. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 45** *Sollart, K.M. & F.J.P. van den Bosch.* De provincies aan het werk; Praktijkervaringen van provincies met natuur- en landschapsbeleid in de periode 1990-2005. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006
- 46** *Sollart, K.M. & R. de Niet met bijdragen van M.M.M. Overbeek.* Natuur en mens. Achtergronddocument bij de Natuurbalans 2006
- ### 2007
- 47** *Ten Berge, H.F.M., A.M. van Dam, B.H. Janssen & G.L. Velthof.* Mestbeleid en bodemvruchtbaarheid in de Duin- en Bollenstreek; Advies van de CDM-werkgroep Mestbeleid en Bodemvruchtbaarheid in de Duin- en Bollenstreek
- 48** *Kruit, J. & I.E. Salverda.* Spiegeltje, spiegeltje aan de muur, valt er iets te leren van een andere planningscultuur?
- 49** *Rijk, P.J., E.J. Bos & E.S. van Leeuwen.* Nieuwe activiteiten in het landelijk gebied. Een verkennende studie naar natuur en landschap als vestigingsfactor
- 50** *Ligthart, S.S.H.* Natuurbeleid met kwaliteit. Het Milieu- en Natuurplanbureau en natuurbeleidsevaluatie in de periode 1998-2006
- 51** *Kennismarkt 22 maart 2007; van onderbouwend onderzoek Wageningen UR naar producten MNP in 27 posters*
- 52** *Kuindersma, W., R.I. van Dam & J. Vreke.* Sturen op niveau. Perversies tussen nationaal natuurbeleid en besluitvorming op gebiedsniveau.
- 53.1** *Reijnen, M.J.S.M.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010'. National Capital Index version 2.0
- 53.3** *Windig, J.J., M.G.P. van Veller & S.J. Hiemstra.* Indicators voor 'Convention on Biodiversity 2010'. Biodiversiteit Nederlandse landbouwhuisdieren en gewassen
- 53.4** *Melman, Th.C.P. & J.P.M. Willemen.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010'. Coverage protected areas.
- 53.6** *Weijden, W.J. van der, R. Leewis & P. Bol.* Indicators voor 'Convention on Biodiversity 2010'. Indicators voor het invasieproces van exotische organismen in Nederland
- 53.7a** *Nijhof, B.S.J., C.C. Vos & A.J. van Strien.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010'. Influence of

- climate change on biodiversity.
- 53.7b** *Moraal, L.G.* Indicatoren voor 'Convention on Biodiversity 2010'. Effecten van klimaatverandering op insectenplagen bij bomen.
- 53.8** *Fey-Hofstede, F.E. & H.W.G. Meesters.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010'. Exploration of the usefulness of the Marine Trophic Index (MTI) as an indicator for sustainability of marine fisheries in the Dutch part of the North Sea.
- 53.9** *Reijnen, M.J.S.M.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010'. Connectivity/fragmentation of ecosystems: spatial conditions for sustainable biodiversity
- 53.11** *Gaaff, A. & R.W. Verburg.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010' Government expenditure on land acquisition and nature development for the National Ecological Network (EHS) and expenditure for international biodiversity projects
- 53.12** *Elands, B.H.M. & C.S.A. van Koppen.* Indicators for the 'Convention on Biodiversity 2010'. Public awareness and participation
- 54** *Broekmeyer, M.E.A. & E.P.A.G. Schouwenberg & M.E. Sanders & R. Pouwels.* Synergie Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000-gebieden. Wat stuurt het beheer?
- 55** *Bosch, F.J.P. van den.* Draagvlak voor het Natura 2000-gebiedenbeleid. Onder relevante betrokkenen op regionaal niveau
- 56** *Jong, J.J. & M.N. van Wijk, I.M. Bouwma.* Beheerskosten van Natura 2000-gebieden
- 57** *Pouwels, R. & M.J.S.M. Reijnen & M. van Adrichem & H. Kuipers.* Ruimtelijke condities voor VHR-soorten
- 58** *Bouwma, I.M.* Quickscan Natura 2000 en Programma Beheer.
- 59** *Schouwenberg, E.P.A.G.* Huidige en toekomstige stikstofbelasting op Natura 2000-gebieden
- 60** Niet verschenen
- 61** *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-001 – ME-AVP
- 62** *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek
- 63** *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu
- 64** *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-385 – Milieuplanbureaufunctie
- 65** *Jaarrapportage 2006.* WOT-04-394 – Natuurplanbureaufunctie
- 66** *Brasser E.A., M.F. van de Kerkhof, A.M.E. Groot, L. Bos-Gorter, M.H. Borgstein, H. Leneman* Verslag van de Dialogen over Duurzame Landbouw in 2006
- 67** *Hinssen, P.J.W.* Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu. Werkplan 2007
- 68** *Nieuwenhuizen, W. & J. Roos Klein Lankhorst.* Landschap in Natuurbalans 2006; Landschap in verandering tussen 1990 en 2005; Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006.
- 69** *Geelen, J. & H. Leneman.* Belangstelling, motieven en knelpunten van natuuraanleg door grondeigenaren. Uitkomsten van een marktonderzoek.
- 70** *Didderen, K., P.F.M. Verdonshot, M. Bleeker.* Basiskaart Natuur aquatisch. Deel 1: Beleidskaarten en prototype
- 71** *Boesten, J.J.T.I., A. Tiktak & R.C. van Leerdam.* Manual of PEARLNEQ v4
- 72** *Grashof-Bokdam, C.J., J. Frissel, H.A.M. Meeuwssen & M.J.S.M. Reijnen.* Aanpassing graadmeter natuurwaarde voor het agrarisch gebied
- 73** *Bosch, F.J.P. van den.* Functionele agrobiodiversiteit. Inventarisatie van nut, noodzaak en haalbaarheid van het ontwikkelen van een indicator voor het MNP
- 74** *Kistenkas, F.H. en M.E.A. Broekmeyer.* Natuur, landschap en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- 75** *Luttik, J., F.R. Veeneklaas, J. Vreke, T.A. de Boer, L.M. van den Berg & P. Luttik.* Investeren in landschapskwaliteit; De toekomstige vraag naar landschappen om in te wonen, te werken en te ontspannen
- 76** *Vreke, J.* Evaluatie van natuurbeleidsprocessen
- 77** *Apeldoorn, R.C. van,* Working with biodiversity goals in European directives. A comparison of the implementation of the Birds and Habitats Directives and the Water Framework Directive in the Netherlands, Belgium, France and Germany
- 78** *Hinssen, P.J.W.* Werkprogramma 2008; Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT-04). Onderdeel Planbureaufuncties Natuur en Milieu.
- 79** *Custers, M.H.G.* Betekenissen van Landschap in onderzoek voor het Milieu- en Natuurplanbureau; een bibliografisch overzicht
- 80** *Vreke, J., J.L.M. Donders, B.H.M. Elands, C.M. Goossen, F. Langers, R. de Niet & S. de Vries.* Natuur en landschap voor mensen Achtergronddocument bij Natuurbalans 2007
- 81** *Bakel, P.J.T. van, T. Kroon, J.G. Kroes, J. Hoogewoud, R. Pastoors, H.Th.L. Massop, D.J.J. Walvoort.* Reparatie Hydrologie voor STONE 2.1. Beschrijving reparatie-acties, analyse resultaten en beoordeling plausibiliteit.
- 2008**
- 82** *Kistenkas, F.H. & W. Kuindersma.* Jurisprudentie-monitor natuur 2005-2007; Rechtsontwikkelingen Natura 2000 en Ecologische Hoofdstructuur
- 83** *Berg, F. van den, P.I. Adriaanse, J. A. te Roller, V.C. Vulto & J.G. Groenwold.* SWASH Manual 2.1; User's Guide version 2
- 84** *Smits, M.J., M.J. Bogaardt, D. Eaton, P. Roza & T. Selnes.* Tussen de bomen het geld zien. Programma Beheer en vergelijkbare regelingen in het buitenland (een quick-scan)
- 85** *Dijk, T.A. van, J.J.M. Driessen, P.A.I. Ehlert, P.H. Hotsma, M.H.M.M. Montforts, S.F. Plessius & O. Oenema.* Protocol beoordeling stoffen Meststoffenwet; versie 1.0
- 86** *Goossen, C.M., H.A.M. Meeuwssen, G.J. Franke & M.C. Kuyper.* Verkenning Europese versie van de website [www.daarmoetikzijn.nl](http://www.daarmoetikzijn.nl).
- 87** *Helming, J.F.M. & R.A.M. Schrijver.* Economische effecten van inzet van landbouwsubsidies voor milieu, natuur en landschap in Nederland; Achtergrond bij het MNP-rapport 'Opties voor Europese landbouwsubsidies
- 88** *Hinssen, P.J.W.* Werkprogramma 2008; Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT-04). Programma 001/003/005
- 90** *Kramer, H.* Geografisch Informatiesysteem Bestaande Natuur; Beschrijving IBN1990t en pilot ontwikkeling BN2004
- 92** *Jaarrapportage 2007.* WOT-04-001 – Koepel
- 93** *Jaarrapportage 2007.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek
- 94** *Jaarrapportage 2007.* WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu
- 95** *Jaarrapportage 2007.* WOT-04-005 – M-AVP
- 96** *Jaarrapportage 2007.* WOT-04-006 – Natuurplanbureaufunctie
- 97** *Jaarrapportage 2007.* WOT-04-007 – Milieuplanbureaufunctie
- 98** *Wamelink, G.W.W.* Gevoeligheids- en onzekerheids-



- analyse van SUMO
- 99 *Hoogeveen, M.W., H.H. Luesink, L.J. Mokveld & J.H. Wisman.* Ammoniakemissies uit de landbouw in Milieubalans 2006: uitgangspunten en berekeningen
- 100 *Kennismarkt 3 april 2008; Van onderbouwend onderzoek Wageningen UR naar producten MNP*
- 101 *Mansfeld, M.J.M. van & J.A. Klijn,* "Balansen op de weegschaal". Terugblik op acht jaar Natuurbalansen (1996-2005)
- 102 *Sollart, K.M. & J. Vreke.* Het faciliteren van natuur- en milieueducatie in het basisonderwijs; NME-ondersteuning in de provincies
- 103 *Berg, F. van den, A. Tiktak, J.G. Groenwold, D.W.G. van Kraalingen, A.M.A. van der Linden & J.J.T.I. Boesten,* Documentation update for GeoPEARL 3.3.3
- 104 *Wijk, M.N., van (redactie).* Aansturing en kosten van het natuurbeheer. Ecologische effectiviteit regelingen natuurbeheer
- 105 *Selnes, T. & P. van der Wielen.* Tot elkaar veroordeeld? Het belang van gebiedsprocessen voor de natuur
- 106 *Annual reports for 2007; Programme WOT-04*
- 107 *Pouwels, R. J.G.M. van der Gref, M.H.C. van Adrichem, H. Kuiper, R. Jochem & M.J.S.M. Reijnen,* LARCH Status A
- 108 *Wamelink, G.W.W.* Technical Documentation for SUMO2 v. 3.2.1,
- 109 *Wamelink, G.W.W., J.P. Mol-Dijkstra & G.J. Reinds,* Herprogrammeren van SUMO2. Verbetering in het kader van de modelkwaliteitslag
- 110 *Salm, C. van der, T. Hoogland & D.J.J. Walvoort,* Verkenning van de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een metamodel voor de uitspoeling van stikstof uit landbouwgronden
- 111 *Dobben H.F. van & R.M.A. Wegman,* Relatie tussen bodem, atmosfeer en vegetatie in het Landelijk Meetnet Flora (LMF)
- 112 *Smits, M.J.W. & M.J. Bogaardt.* Kennis over de effecten van EU-beleid op natuur en landschap
- 113 *Maas, G.J. & H. van Reuler.* Boomkwekerij en aardkunde in Nederland,
- 114 *Lindeboom, H.J., R. Witbaard, O.G. Bos & H.W.G. Meesters.* Gebiedsbescherming Noordzee, habitattypen, instandhoudingdoelen en beheermaatregelen
- 115 *Leneman, H., J. Vader, L.H.G. Slangen, K.H.M. Bommel, N.B.P. Polman, M.W.M. van der Elst & C. Mijnders.* Groene diensten in Nationale Landschappen- Potenties bij een veranderende landbouw,
- 116 *Groeneveld, R.A. & D.P. Rudrum.* Habitat Allocation to Maximize Biodiversity, A technical description of the HAMBO model
- 117 *Kruit, J., M. Brinkhuijzen & H. van Blerck.* Ontwikkelen met kwaliteit. Indicatoren voor culturele vernieuwing en architectonische vormgeving
- 118 *Roos-Klein Lankhorst, J.,* Beheers- en Ontwikkelingsplan 2007: Kennismodel Effecten Landschap Kwaliteit; Monitoring Schaal; BelevingsGIS
- 119 *Henkens, R.J.H.G.,* Kwalitatieve analyse van knelpunten tussen Natura 2000-gebieden en waterrecreatie
- 120 *Verburg, R.W., I.M. Jorritsma & G.H.P. Dirxx.* Quick scan naar de processen bij het opstellen van beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Een eerste verkenning bij provincies, Rijkswaterstaat en Dienst Landelijk Gebied
- 121 *Daamen, W.P.* Kaart van de oudste bossen in Nederland; Kansen op hot spots voor biodiversiteit
- 122 *Lange de, H.J., G.H.P. Arts, W.C.E.P. Verberk,* Verkenning CBD 2010-indicatoren zoetwater. Inventarisatie en uitwerking relevante indicatoren voor Nederland
- 123 *Vreke, J., N.Y. van der Wulp, J.L.M. Donders, C.M. Goossen, T.A. de Boer, R. Henkens,* Recreatief gebruik van water. achtergronddocument Natuurbalans 2008
- 124 *Oenema, O., J.W.H. van der Kolk,* Over de complexiteit van milieubeleid en haar berekenbaarheid
- 125 *Oenema, O., A. Tiktak,* Niet is zonder grond
- 126 *Kamphorst, D.A.,* Beleidsprogramma Biodiversiteit. Verkenning van de beleidstheorie
- 127 *Dirxx, G.H.P., F.J.P. van den Bosch,* Quick scan gebruik Catalogus groenblauwe diensten
- 128 *Loeb, R., P.F.M. Verdonshot,* De complexiteit van nutriëntenlimitaties in oppervlaktewateren
- 129 *Kruit, J., P.M. Veer,* Herfotografie van landschappen
- 130 *Smit, A., O. oenema, J.W.H. van der Kolk,* Indicatoren Landelijk Gebied
- 131 *Agricola, H.J.,* Achtergronddocument net nulmeting Monitor Agenda Vitaal Platteland
- 132 *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-001 – Koepel
- 133 *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-002 – Onderbouwend Onderzoek
- 134 *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-003 – Advisering Natuur & Milieu
- 135 *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-005 – M-AVP
- 136 *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-006 – Natuurplanbureau functie
- 137 *Jaarrapportage 2008.* WOT-04-007 – Milieuplanbureau functie